

УДК 321:3.085

О. М. Сахань, кандидат соціологічних наук, доцент;
О. В. Крайнікова, здобувачка

ПОЛІТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВЛАДИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Розглянуто сучасний стан політичної відповідальності влади в Україні. Проаналізовано зв'язок між політичною відповідальністю суб'єктів влади та правовою культурою суспільства. Надано пропозиції щодо запровадження в законодавство і політичну практику механізму політичної відповідальності влади в державі.

Ключові слова: *політична відповідальність, правова культура, правовий нігілізм.*

Актуальність проблеми. Політична відповідальність є необхідною складовою демократичного державного правління, відкритих, прозорих взаємовідносин між народом і владою, громадянським суспільством і державою, умовою успішної реалізації принципу верховенства права в країні.

Як неодмінний елемент правової культури політична відповідальність влади демонструє світоглядні цінності і моральні якості правлячої еліти, її здатність використовувати відповідні форми і методи політичного управління. Реалізація політичної відповідальності влади втілює в життя принцип правової держави, за якого остання мусить виступати гарантом прав і свобод людини, порядку і стабільності в суспільстві. Розвиток народовладдя в Україні потребує не тільки встановлення чіткого механізму формування виборних органів державної влади, а й прямої персональної відповідальності обраних посадових осіб перед виборцями за реалізацію передвиборних програм, належає і своєчасне здійснення ними владних повноважень, що в свою чергу визначає ефективність функціонування правової держави.

Відсутність постійного контролю з боку громадян за владою разом із вільними ЗМІ та різноманітними громадськими організаціями, зрозумілих для суспільства критеріїв ефективності її діяльності впливає на поширення недовіри населення до різних політичних сил та їх лідерів, відкриває для представників владних інститутів можливість безкарно порушувати права і свободи людини і громадянина, поширює свавілля чиновників, викликає руйнацію суспільних зв'язків тощо. Дефіцит політичної відповідальності державно-управлінської еліти призводить до неефективної функціональної співпраці між владою та народом, зниження рівня правосвідомості населення, поширення правового нігілізму, неповаги до органів державної влади в цілому, гальмує процес демократичних перетворень та розвитку відкри-

тості Української держави, що *актуалізує* дослідження політичної відповідальності влади як чинника правової культури в Україні.

Аналіз останніх джерел і публікацій свідчить про те, що політична відповідальність влади віддавна викликала зацікавлення з боку філософів і державознавців. Під тим чи іншим кутом зору цю проблему досліджували Платон і Арістотель, Нікколо Макіавеллі і Джон Локк [1]. Проте й до сьогодні в роботах сучасних вітчизняних та зарубіжних авторів (Л. Балуцька, М. Головатий, А. Єрмоленко, А. Коваленко, І. Кресіна, Л. Кривенко, О. Мельник, В. Мельниченко, В. Мишин, М. Оніщук, М. Пірен, Н. Скоблик, В. Торяник, О. Траверсе, І. Черленяк, О. Шморгун та ін.) [2] немає однозначного визначення змісту та обсягу поняття «політична відповідальність», розуміння сутності, особливостей та механізму її забезпечення, не визначено інструменти та технологія реалізації політичної відповідальності державно-управлінської еліти, спірними залишаються питання щодо формування відповідного інституту в умовах сучасного політичного процесу в Україні.

Відсутність цілісного наукового аналізу даної проблеми потребує подальших наукових досліджень, у тому числі пошуку шляхів впровадження механізму політичної відповідальності влади в умовах сучасного розвитку правової культури в Україні, що й визначає *мету* цієї статті. Об'єктом дослідження постає політична відповідальність влади як чинник формування правової культури в Україні.

Виклад основного матеріалу. У ч. 1 ст. 5 Конституції України закріплено, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [3, с. 5]. Влада у свою чергу виступає виразником волі більшої частини суспільства щодо курсу розвитку і функціонування держави в цілому. Цим зумовлюється необхідність політичної відповідальності суб'єктів влади, яка є обов'язковою складовою демократичного суспільно-політичного устрою, фундаментом побудови правової держави.

Проте в чинному законодавстві України не закріплено жодних важелів впливу на представників влади за невиконання ними політико-правових норм і своїх передвиборчих обіцянок, тобто механізм *політичної відповідальності влади* в нашій країні не працює. Хоча в теорії передбачено, що та політична сила, яка бере на себе політичну відповідальність, ризикує своїм політичним майбутнім. Вона ставить на карту довіру виборців. Єдиним інститутом політичної відповідальності влади в Україні залишаються вибори. Люди, що проголосували за силу, яка не виконала взятих на себе зобов'язань, на наступних виборах просто за неї не голосують, що можна визначити як вияв політичної відповідальності. Так сталося у 2007 р., на позачергових ви-

борах, коли лідер Соціалістичної партії Олександр Мороз пішов на вибори під одними гаслами, потім змінив свої позиції і перейшов у більшість з «регіонами», чим розчарував своїх виборців, утратив їх довіру і не був обраний депутатом Верховної Ради.

Та чи насправді є ефективною така політична відповідальність? Звісно, втрата довіри з боку виборців є підставою для настання політичної відповідальності кандидатів та політичних партій. Однак вона може бути дієвою лише у разі, якщо в країні сформовано високий рівень *правової культури*, що виявляється в сукупності поглядів, ідей, які виражають ставлення людей, соціальних груп, націй до права, законності, правосуддя, їхнє уявлення про те, що є правомірним і неправомірним. Якщо посадовці постійно порушують політико-правові норми і не несуть за це жодної відповідальності, їх бездіяльність або навіть деструктивна діяльність залишається безкарною, в суспільстві посилюються скептичне ставлення до окремих правових інститутів та сфер правового регулювання, до права як об'єктивної цінності, зневіра в його можливості, заниження ролі цього інституту в житті суспільства, уявлення населення про правомірне і неправомірне деформуються, що породжує *правовий нігілізм*, який, у свою чергу, призводить до аморалізму, нехтування культурними цінностями, демонстрації зневаги до існуючих правових та моральних норм, умисного недотримання законів, насильства, релігійної та національної ворожнечі, тероризму тощо. Відсутність механізмів притягнення влади до політичної відповідальності та ігнорування волі громадян, недотримання посадовцями політико-правових норм або невиконання ними своїх передвиборчих програм породжують корупцію та зловживання владою, можуть спричинити ситуацію, за якою правова культура виборців деградуватиме.

Останніми роками склалося так, що передвиборчі програми кандидатів уже не викликають довіри у електорату. У свідомості громадян стійко затвердилася думка про те, що певні кандидати від відповідних політичних партій вже керували країною, «відмили» гроші з бюджету і краще нехай вони продовжують управляти державою, ніж прийдуть нові політичні сили і знову спустошуватимуть державну казну. Тому від виборів до виборів люди віддають свої голоси за кандидатів, які не виконують своїх передвиборчих обіцянок, змінюють політичну позицію, партію, обманюючи виборців, як це робили так звані парламентські «тушки». Певна частина виборців виявляє пасивність щодо формування органів публічної влади, демонструє небажання використовувати реальні можливості, надані законом, а також брати участь у вирішенні загальнозначущих завдань. Через неможливість вплинути на дії обраних на виборах суб'єктів політики, відсутність належної право-

вої культури з'являються гіпертрофовані сумніви у цінності права, зневіра в його потенційні можливості, а іноді й впевненість, що правовий нігілізм – це вияв свободи особистості. На жаль, приклади правового нігілізму часто тиражуються українськими ЗМІ, що посилює деформацію правосвідомості українського соціуму. Катастрофічне поширення, особливо серед молоді, ненормативної лексики і високі рейтинги серіалів, присвячених кримінальному світу, орієнтація теленовин на сенсації, що пов'язані з протиправною діяльністю, призводять до того, що особа через певний проміжок часу починає сприймати насильство та протиправну поведінку як щось звичайне та повсякденне, свідомість «звикає» до такого роду негативної інформації [4, с. 101]. І це при тому, що суспільство у цілому криміналізоване, чим створюються значні перешкоди формуванню стійкої суспільної моралі, прагненню і надалі йти шляхом розвитку демократії, що гарантувало б від повернення до авторитарних методів здійснення влади. Ці тенденції руйнують хитку правову культуру наших громадян, що сприяє поширенню правового нігілізму серед населення України, негативно впливає на суспільство в цілому, гальмуючи становлення дієздатної, ефективної держави та проведення демократичних реформ.

Політична відповідальність влади в Україні не може бути ефективною без можливості застосування до всіх без винятку представників державно-управлінської еліти дієвих санкцій за невиконання ними політико-правових норм, а також невідповідність їх практичних дій політичним обіцянкам. За такої ситуації новообрана влада може управляти державою від виборів до виборів без кінця, керуючись лише власними інтересами та нехтуючи волею виборців, яким можна нав'язувати навіть деструктивні рішення. Електорат не матиме можливості втрутитись у свавільну діяльність обраної влади, незважаючи на можливі утиски своїх прав з боку суб'єктів політики. Через це руйнуються загальноприйняті в суспільстві принципи народовладдя, знижується рівень політико-правової культури в країні, більшість ознак української правової державності отримують формальні ознаки, за якими побудувати правову державу неможливо.

Постає запитання: яким чином можна вплинути на формування політичної відповідальності влади в нашій державі і як таке нововведення позначиться на правовій культурі в Україні? Відомо, що *у правовій державі державним органам і посадовим особам дозволено робити лише те, що для них прямо передбачено законом*. Так, держава має право і навіть зобов'язана застосовувати за порушення законів примус до особи, але при цьому особа повинна мати реальні юридичні засоби захисту своїх прав. Залежність політичної відповідальності від спроможності широкого загалу зважено оціню-

вати діяльність владних структур, адекватність політико-правової культури населення політичному режиму, розвиненість політичних інститутів тощо є надто помітними. Тому слід погодитися з пропозиціями фахівців щодо розроблення спеціального закону про політичну відповідальність посадових осіб і державних службовців усіх органів влади в Україні. Цей закон визначить «межі виникнення особистої відповідальності вищих посадових осіб та інститутів влади за провали політики і збитки від неї державі, види відповідальності, механізми її підтримування, а також покарання за безвідповідальність» [5, с. 30], у тому числі за нормотворчі дії чи бездіяльність.

Прикладом порушення політико-правових норм, що викликає обурення населення України, є *неособисте* голосування народних депутатів на засіданнях Верховної Ради України. І це при тому, що в ч. 3 ст. 84 Конституції України, встановлено: «Голосування на засіданнях Верховної Ради України здійснюється народним депутатом України особисто» [3] та в п. 4 ст. 24 Закону «Про статус народного депутата України» [6] підкреслено, що один із обов'язків депутата – «особисто брати участь у голосуванні з питань, що розглядаються Верховною Радою України та її органами». Вимога особистого голосування народних депутатів України спричинена передусім представницькою природою парламенту України. Остання виражається у соціальному призначенні парламенту як органу, що здійснює представництво інтересів Українського народу, який уповноважує народних депутатів на реалізацію своєї волі [7, с. 24]. Як наслідок недотримання цієї вимоги – прийняття законів «вдаваною» більшістю народних обранців. Таке явище є досить поширеним у нашому суспільстві. Завадити його поширенню може лише введення політичної відповідальності за порушення обов'язку особистого голосування народних депутатів на засіданнях Верховної Ради.

Про те, що проблема політичної відповідальності влади потребує негайного розв'язання, заявив Президент Віктор Янукович у своєму Щорічному Посланні до Верховної Ради. Він вважає за доцільне запровадити відповідальність для депутатів за порушення деяких норм регламенту та застосовувати санкції до депутатів [8]. Суспільство очікує на встановлення дієвих норм для «недоторканих», бо не можуть перетворитися на право ті правила поведінки, що не стали нормою правової культури.

Політична відповідальність має наставати незалежно від конституційної відповідальності у формі політичних і політико-правових санкцій, що застосовуються до суб'єктів політики. Наприклад, депутат, який уперше проголосував замість іншого народного депутата, має сплатити штраф до державного бюджету в розмірі 50 % від своєї місячної заробітної плати. Якщо він повторює свій злочинний вчинок, то це має стати підставою для позбавлення

його депутатського мандата і встановлення обмеження щодо можливості балотуватися на чергових виборах до Верховної Ради України. Крім того, необхідно передбачити, що рішення, прийняте «вдаваною» більшістю народних депутатів, вважається неприйнятним, якщо кількість депутатів, реально присутніх на засіданні Верховної Ради України і проголосуваних за його прийняття, менша від передбаченої Конституцією кількості голосів, необхідних для прийняття такого рішення.

Така жорстка політична відповідальність депутатів за неналежне виконання своїх професійних обов'язків сприятиме розвитку правової держави, в якій кожне рішення ухвалюватиметься на основі закону та загальноприйнятих норм права. Відповідний закон допоможе не ухвалювати рішення нелегітимною більшістю народних депутатів, а суворі важелі впливу, які застосовуватимуться до порушників, змусять депутатів замислитися, чи варто голосувати за відсутніх колег, ризикуючи своїм мандатом. Схожі санкції необхідно передбачити і за інші порушення політико-правових норм.

Крім того, введення політичної відповідальності посадовців сприятиме підвищенню рівня правової культури в Україні. Підвищуватиметься як правова свідомість населення, що відчуватиме, що народний обранець нестиме перед ним політичну відповідальність у разі невиконання або неналежного виконання своїх обов'язків, порушення правил службової дисципліни, так і правова свідомість народних обранців, які розумітимуть, що за порушення встановлених правил до них застосовуватимуться суворі санкції, а отже, припинять нехтувати нормами закону.

Ще у XIX ст. Отто фон Бісмарк зазначав: «Ніколи люди стільки не брешуть як під час війни, після полювання і перед виборами» [9, с. 66]. Цей афоризм став справжнім девізом наших політиків. Перед виборами вони готові пообіцяти що завгодно, аби лише виборці обрали саме їх. І лишень підбиті підсумки голосування, як новообрані політичні сили вмить забувають про свої передвиборчі програми, послаючись на своїх попередників, які майже нічого «не виконували, і їм за це нічого не було. Це всі розуміють, що вони можуть цинічно обдурити виборця, і потім через рік, через два це може забутися» [10, с. 1]. Причинами поширення такого явища є низький рівень правової свідомості самих політиків, які задля досягнення мети – «будь-що отримати владу» розкидаються обіцянками, не збираючись упроваджувати їх у життя, а також відсутність політичної відповідальності влади за невиконання передвиборних програм, що негативно позначається на правовій свідомості електорату.

Слід ураховувати той факт, що деякі невиконання передвиборчої програми можуть залежати не тільки від бажання кандидата (політичної партії). Відомо, що для прийняття окремого закону необхідно, аби за нього проголосувало на менше 256 народних депутатів. У такому разі вимагати повної реалізації своєї передвиборчої програми самовисуванцем чи партією яка набрала невеличкий відсоток голосів на виборах, неможливо. Однак це зовсім не означає, що такі кандидати (політичні партії) можуть забути про свої передвиборчі обіцянки.

Саме тому як одну із форм політичної відповідальності влади слід запровадити обов'язок для обраних кандидатів (політичних партій) звітувати перед населенням про виконання ними своїх програм, наприклад, раз на півроку. Збільшення прозорості та публічності роботи обраних кандидатів (політичних партій) дозволить на конкретних прикладах демонструвати результати чи прорахунки в їх роботі або сприятиме формуванню у них мотивації щодо досягнення конкретних результатів. Це дозволить виборцям здійснювати динамічний аналіз діяльності обраних кандидатів (політичних партій), що в цілому сприятиме розвитку політичної свідомості у населення та мотивованих політичних переконань, які у свою чергу стануть підставою для свідомого вибору того чи іншого кандидата (політичної партії) як представника у парламенті на чергових виборах [11, с. 343–344].

Ще однією формою політичної відповідальності влади може бути введення штрафних санкцій за невиконання підпунктів передвиборчих програм, які завідома для кандидатів (політичних партій) є нездійсненними, проте виступають рушійною силою для електорату, який віддає свої голоси, довіряючи таким передвиборчим обіцянкам.

Так, одним із підпунктів передвиборчої програми Партії регіонів на виборах до Верховної Ради України стало забезпечення молодих сімей доступним житлом завдяки державній іпотечі під 3 % річних за рахунок соціальних контрактів із роботодавцями [12, с. 4]. Впровадження таких норм у сучасних умовах розвитку України майже неможливо, але такі гучні обіцянки, безумовно, привертають увагу електорату.

Якби за кожне невиконану обіцянку депутати з власної кишені платили штраф у розмірі десятків тисяч гривень, вони б більш ґрунтовно підходили до формування передвиборчих програм, а населення відчувало б, що влада несе перед ним відповідальність за свої дії. Для того аби довести, що пункт передвиборчої програми реально може бути виконаний, необхідно надати документи з усіма розрахунками, які б підтверджували його дійсність, тобто впровадження так званої презумпції винуватості стосовно невиконання

того чи іншого підpunkту передвиборчої програми. Система досить високих штрафів і складного механізму доведення реальної можливості виконання передвиборчих програм зумовила б формування свідомої необхідності у дослідженні кожного підpunkту передвиборчої програми і витіснила б формальний підхід до написання таких програм. Неминучість політичної відповідальності, яка міститься в самому політичному факті укладання тієї чи іншої угоди, полягає у застосуванні політичних санкцій до суб'єктів політики, що є порушниками політичних норм, домовленостей, узятих на себе політичних зобов'язань, можлива лише за порушення узгоджених норм і правил політичної поведінки, тих чи інших політичних домовленостей, угод тощо. Взаємний характер політичної відповідальності державної влади і громадянина є необхідною підвалиною ефективного регулювання політичних комунікацій в умовах правової держави.

Висновки. Запровадження політичної відповідальності в законодавство і політичну практику є необхідною умовою формування правової культури в Україні, адже про високий рівень правової культури в державі можна говорити лише тоді, коли в країні влада є дійсним представником волі народу, і за невиконання делегованих їй функцій несе відповідальність перед суспільством. Упровадження важелів впливу населення на владу через інститут політичної відповідальності останньої сприятиме підвищенню її авторитету, адже жорсткий механізм відповідальності за свої дії викликатиме небажання суб'єктів політики порушувати політико-правові норми і власні передвиборчі програми. Отже, керівники вищих рангів виступатимуть для населення прикладом влади, основою діяльності якої є високі моральні якості, а не свавілля. Там, де діє свавілля влади інтереси населення пригнічуються, а правова культура є фіктивною.

Ураховуючи невеликий проміжок часу розвитку демократії в нашій країні, можемо сподіватися, що з часом політична відповідальність влади стане зумовленою потребою не тільки для громадян, а й для самих суб'єктів політики як необхідна складова формування правової культури в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арістотель. Політика / Арістотель ; пер. з давньогр. ; передм. О. Кислюка. – 2-ге вид. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. – 239 с.; Платон. Держава / Платон / пер. з давньогр. Д. Коваль. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. – 356 с.; Локк Д. Два трактата о государственном правлении / Д. Локк. Сочинения : в 3 т. : пер. с англ. – М. : Мысль, 1999. – Т. 3. – 516 с.; Макіавеллі Н. Флорентійські хроніки. Державець / Н. Макіавеллі ; пер. з італ. А. Перепадя. – К. : Основи, 1998. – 492 с.

2. Балущька Л. Сутність політичної відповідальності: часова тривимірність та суб'єктно-об'єктні особливості / Л. Балущька // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. філос. – 2011. – Вип. № 14. – С. 166–174; Головатий М. Кому служив політична еліта / М. Головатий // Персонал. – 2006. – № 21. – С. 35–41; Єрмоленко А. Відповідальність / А. Єрмоленко // Філософський енциклопедичний словник / редкол.: В. І. Шинкарук (голова редкол.), Є. К. Бистрицький, М. О. Булатов та ін. – К. : Абрис, 2002. – С. 87; Коваленко А. Відповідальність виконавчої влади: порівняльно-політологічний аспект / А. Коваленко // Віче. – 2001. – № 1. – С. 85–94; Кресіна І. О. Політична відповідальність: особливості предмета дослідження / І. Кресіна, А. Коваленко // Держава і право. – 2012. – Вип. № 57. – С. 511–515; Кривенко Л. Конституційна відповідальність глави держави / Л. Кривенко // Віче. – 2001. – № 10. – С. 3–18; Мельник О. Конституційно-правова та політична відповідальність вищих органів державної влади / О. Мельник // Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ України. – 1999. – № 1. – С. 10–15; Мельниченко В. Політична відповідальність у державному управлінні / В. Мельниченко // Віче. – 2003. – № 1. – С. 19–24; Мишин В. М. Механізм ответственности власти / В. М. Мишин. – Днепропетровск : Центр полит. анализа, 2001. – 55 с.; Оніщук М. Конституційна реформа: вимір відповідальності (до нової національної ідеології та відповідального правління) : популяр. нарис / М. Оніщук. – К., 2004. – 59 с.; Пірен М. Проблеми професійної відповідальності політико-владної еліти в Україні / М. Пірен // Соціальна психологія. – 2007. – № 3. – С. 29–35; Скоблик Н. Відповідальність влади і контроль над нею / Н. Скоблик // Віче. – 2001. – № 7. – С. 146–152; Торяник В. М. Взаємна політична відповідальність державної влади і громадянина в сучасній правовій державі : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / В. М. Торяник. – Д. : Дніпропетр. нац. ун-т, 2006. – 17 с.; Траверсе О. Лідерство та керівництво в політичному просторі України / О. Траверсе // Віче. – 2008. – № 2. – С. 6–7; Черленяк І. Політична відповідальність як категорія державного управління / І. Черленяк // Вісн. Нац. акад. держ. управління при Президентіві України. – 2006. – Вип. 2. – С. 73–81; Шморгун О. Реакційні міфи антикризової влади як антипод національної корпоративної держави / О. Шморгун // Молода нація. – 2008. – № 3 (48). – С. 20–32.
3. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. – К. : Феміна, 1996. – 63 с.
4. Калиновський Ю. Ю. Медійний вплив на процес формування правосвідомості та правової культури українського суспільства / Ю. Ю. Калиновський, С. Б. Жданенко // Грані. – 2005. – № 6. – С. 101.
5. Ціннісні пріоритети державного управління в Україні : конспект лекцій / В. А. Ребкало, В. М. Козаков, В. А. Шахов та ін. ; за заг. ред. О. Ю. Оболенського та ін. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 48 с.
6. Про статус народного депутата України [Електронний ресурс] : Закон від 17.11.1992 № 2790-ХІІ // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>.
7. Снігур І. Особисте голосування народних депутатів як спосіб реалізації парламентом України своїх функцій / І. Снігур // Вибори та демократія : наук.-просвіт. правн. журнал. – 2011. – № 4. – К. : Ін-т виборчого права ; Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», 2011. – С. 24–29.

8. Янукович пропонує застосовувати санкції до депутатів за порушення регламенту [Електронний ресурс] // NEWSru.Україна. – Четвер, 6 черв. 2013 р. – Режим доступу: <http://www.newsru.ua/ukraine/06jun2013/sankzaii.html>.
9. Бесага П. О. Теоретичні аспекти маркетингового супроводження виборчих кампаній та їх соціальна відповідальність / П. О. Бесага // Управління розвитком : зб. наук. робіт. – 2011. – № 15 (112). – С. 65–68.
10. Лисенко К. Українські політики виконують менше 20 % передвиборчих обіцянок [Електронний ресурс] / К. Лисенко // Телеканал новин: 24, 28.11.2011. – Режим доступу: http://24tv.ua/home/showSingleNews.do?ukrayinski_politiki_vikonuyut_menshe_20_pereadviborchihobitsyanok&objectId=162956.
11. Халдей І. В. Політична відповідальність влади як складова побудови правової держави / І. В. Халдей // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / кер. авт. кол. С. В. Ківалов ; відп. за вип. Л. І. Кормич. – Одеса : Фенікс, 2009. – Вип. 37. – С. 339–345.
12. Передвиборна програма Партії регіонів «Від стабільності – до добробуту» [Електронний ресурс] : затв. рішенням XIV З'їзду ПР 30.07.2012 р. – Режим доступу: http://www.partyofregions.org.ua/program_ru/index.html.

ПОЛИТИЧЕСКАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ВЛАСТИ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ В УКРАИНЕ

Сахань Е. Н., Крайникова Е. В.

Рассмотрено современное состояние политической ответственности власти в Украине. Проанализирована связь между политической ответственностью субъектов власти и правовой культурой общества. Даны предложения по введению в законодательство и политическую практику механизма политической ответственности власти в государстве.

Ключевые слова: *политическая ответственность, правовая культура, правовой нигилизм.*

THE POLITICAL RESPONSIBILITY OF THE AUTHORITIES AS A FACTOR OF FORMATION OF LEGAL CULTURE IN UKRAINE

Sahan O. M., Kraynikova O. V.

Considers the current state of the political responsibility of the authorities in Ukraine. Examines the relationship between political responsibility of subjects of authority and legal culture of a society. Proposals on introduction to law and political practice of the mechanism of political responsibility of the state power.

Key words: *political responsibility, legal culture, legal nihilism.*

